Alpaïde, dochter van Erleboud ... J; Vander Velpen

Was Alpeide van Hoegaarden de dochter van Erleboud en de kleindochter van Karel de Eenvoudige ? (1)

Mr. L. Lindemans publiceerde in E.S.B. een reeks bijdragen over de «Voorouders van Jan III, hertog van Brabant en Willem III, graaf van Holland».

Vanzelfsprekend zijn dergelijke stamreeksen onderhevig aan tekorten en fouten. Het is dan ook het werk van hen die zich speciaal voor een of andere familietak hebben geïnteresseerd, de gebeurlijke aanvullingen of rechtzettingen te geven. Dit willen wij hier ondernemen. Jammer genoeg zal ons antwoord eerder negatief zijn; we zullen wel kunnen zeggen wie Alpeide niet was, maar omtrent haar ware identiteit kunnen wij niet verder dan gissingen maken, met min of meer waarschijnlijkheid.

In het juli-augustusnummer 1959 van E.S.B. staat onder nr 2:

Hoegaarden: I Wermond, graaf van Hoegaarden, vader van:
II Erleboud, graaf van Hoegaarden, Heer van Chimay, + 921 × Alpeidis, bastaard van Frankrijk. Van wie:
III Alpeidis, gravin van Hoegaarden: vrouwe van Chimay × Godefroy, Heer van Rumigny, + ca. 982.

Deze gegevens, naar Mr. L. Lindemans mij meedeelde, stammen uit EBERHARD WINKHAUS, *Ahnen zu Karl dem Grossen und Widukind,* (Enneptal, Altenvoerde-Westfalen, 1950).

Dit genealogisch werk geeft geen gedetailleerde bronnen op en de schrijver is intussen overleden. We vragen ons af of hij niet voortgegaan is op wat L. VANDERKINDERE schreef in zijn *Formation territoriale des Princip. belges,* dl. II, blz. 206:

«Erlebald était un vassal de Charles le Simple; comme Charles le Simple a eu une fille naturelle appelée Alpaïde, je suppose que c'est la femme d'Erlebald et peut-être Alpaïde, femme de Godefroid de Hainaut est-elle sa fille.»

Of heeft WINKHAUS nog andere bronnen benut? Wat er ook van zij, zijn bevestiging lijkt ons totaal onverantwoord.

Alpeide I, de natuurlijke dochter van Karel de Eenvoudige, zou de vrouw zijn van Erlebald en Alpeide II van Hoegaarden, hun dochter! CH. DUVIVIER heeft een charter gepubliceerd (2) waarin sprake was van Erleboud die de relieken aanbrengt van de hl. Monegundis en de abdij van Salles sticht. In dit charter vernoemt Erleboud zijn vrouw Alpeide (uxor mea) en zijn zoon Werimundus. Welnu Ch. Duvivier en L. Vanderkindere zijn akkoord om dit charter te dateren van 887.

Als men nu bedenkt dat Karel de Simpele geboren is in 879

(1) We hebben ons die vraag reeds vroeger gesteld. Zie hiervoor ESB, XXXVIII, nrs. 1-2, blz. 14-26. Dit artikel mogt aangezien worden als een aanvulling bij de vorige bijdrage.

(2) *Actes et documents anciens intéressant la Belgique,* artikel van CH. DUVIVIER in Comm. Royale d'Histoire; Brussel, 1903.

(3), dan valt alvast die bovenvernoemde bewering als zou de dochter van Karel, Erleboud's vrouw zijn.

Als we veronderstellen dat die datering berust op een vergissing - wat onwaarschijnlijk blijkt - dan nog gaat het niet: Karel de Eenvoudige, koning van Frankrijk, geboren in 879, huwde Frederuna in 907. Uit dit wettelijk huwelijk had hij enkel dochters. Uit zijn konkubinaat met Rothildis, verwierf hij drie zonen en één dochter, Alpeide (4). Men spreekt maar van konkubinaat tijdens een wettelijk huwelijk. Wanneer moet men dan die geboorte van de bastaarddochter Alpeide plaatsen? Moeilijk vóór 910. Welnu, Erleboud Erleboud werd vermoord in 921, toen Alpeide hoogstens 11-12 jaar was! En dan zou ze reeds een zoon hebben gehad, Werimundus!

Wermond, vader van Erleboud, wordt genoemd graaf van Hoegaarden, en Alpeide van Hoegaarden, vrouwe van Chimay. Dit gezegde komt verwonderlijk voor vermits men bij Erleboud geen spoor van bezittingen aantreft te Hoegaarden, en bij Alpeide geen spoor van goederen in de streek van Chimay.

Kan Alpeide van Hoegaarden dan niet de bastaarddochter van Karel de Eenvoudige zijn?

Haar geboortedatum stelt geen problemen. Ze is geboren tussen 910 en 930 (5), en in de Xe eeuw is geen andere Alpeide gekend dan Alpeide, gravin van Hoegaarden.

Ongetwijfeld behoort Alpeide van Hoegaarden tot de hoogste adel: dat blijkt uit haar huwelijksverbintenissen, eerst met Godfried, onderhertog van Neder-Lotharingen en vervolgens met Eilbert van het huis van Ardennen.

Het feit wordt ook bewezen door haar uitgebreide bezittingen die tot buiten de grenzen van het graafschap Brunengeruz reiken. Zo ook door haar milde schenkingen en de stichting van een rijk kapittel. Is het geen unicum dat een vrouw in de Xe eeuw zulke stichting doet? Tot de hoogste adel behoren betekent nog niet een koningsdochter te zijn. Nochtans menen we dat hiervoor ook aanwijzingen zijn. Als bijzonderste aanduiding in die richting stippen we aan haar «naam», een koninginnenaam.

Het is een gekend feit dat in de Karolingische tijd, dezelfde naam bleef voortleven in een zelfde familiegeslacht. Welnu, er zijn ons in het Karolingisch tijdvak, slechts vier «Alpeide»-namen bekend; drie hiervan behoren zeker tot het Karolingisch vorstenhuis, en de vierde wellicht ook. Het zijn:

Alpeide, de onwettige vrouw van Pepijn van Herstal;

Alpeide, de bastaarddochter van Lodewijk de Vrome, gehuwd met Bego, graaf van Parijs;

Alpeide, de bastaarddochter van Karel de Eenvoudige.

Dan is er nog Alpeide, de vrouw van Erleboud. We ken-

---

(3) Zijn geboortedatum is goed gekend omdat het een posthume zoon is van Lodewijk de Stamelaar, gestorven in 879.

(4) M.G.H. SS. IX, blz. 303: Genealogiea Arnulfi.

(5) Zie art.: *Alpeide, gravin van Hoegaarden* in ESB. XXXVIII, nrs. 1-2, blz. 14-26.

nen haar filiatie niet, maar het is volstrekt niet uitgesloten dat het eveneens een koningsdochter was. Wermond, Erleboud's vader, was ministerialis bij Lotharius II, en Erleboud was eveneens verbonden aan het koningshuis.

Terloops willen we de aandacht vestigen op het opvallend feit dat de naam «Alpeide» in de drie gevallen wordt geschonken aan een «onwettige» vrouw of koningsdochter.

Als we nu in het begin van de Xe eeuw de geboorte aantreffen van een Alpeide in het koningshuis en in de tweede helft van diezelfde eeuw, slechts één Alpeide op volwassen leeftijd, dan is het niet vermetel te aanvaarden dat het één en dezelfde persoon is. Een tweede aanwijzing - al is deze misschien wat minder overtuigend - menen we te vinden in het verband dat Alpeide van Hoegaarde heeft met het Huis van Ardennen (6). We weten dat Wigerik, de stamvader van dit huis, een tweede huwelijk heeft aangegaan met Kunegonde, een zuster of nicht van Karel de Eenvoudige. Eilbert, Alpeide's tweede man, is een kleinzoon van Wigerik. Ermengarde, vrouw van Arnoud, zoon van Alpeide, is een achterkleinzoon/van Wigerik. Als Alpeide een dochter is van Karel de Eenvoudige, dan zijn Wigerik en Kunegonde haar oom en tante. In ditzelfde verband kunnen we aanstippen dat Wigerik de beschermheer van de relieken van St.-Gorgonius was en dat een deel van deze relieken in Hoegaarden berustten en de kerk van het kapittel dat Alpeide stichtte aan St.-Gorgonius is toegewijd. St.-Gorgonius kan beschouwd worden als de heilige van het Karolingisch vorstenhuis. Chrodegang, die de relieken meebracht uit Rome, was de kanselier van Karel Martel en van Pepijn de Korte en tevens bisschop van Metz. Karel de Grote heeft de relieken aangewend voor de bekering der Saksen (7).

Tenslotte kunnen we nog een oud dokument van Hoegaarden raadplegen: «Fundatio Alpaidis capituli hugardensis». Zoals we reeds schreven is het een falsum, een pleidooi pro domo geschreven door een plebaan van Hoegaarden, zeer vermoedelijk in de XIIIe eeuw. Als blijkt dat de schrijvelaar oude stukken voor ogen heeft gehad en dat de historische gegevens die hij neerpent geen uitstaans hebben met het pleidooi dat hij houdt, dan mogen we wel zeggen dat deze gegevens niet van alle waarde ontbloot zijn.

Ziehier wat we daarin lezen:

«fundatrix fuit de Caroli regis progenie, ipsa (variante: papa) et reges tunc temporis non mutaverunt eorum nomina, et non fuit Alpaidis Pipini....;

en wat verder:

«.... ejus terra et patria fuit de progenie Seynderea (variante: regia) vel primi Caroli regis Franciae....».

---

(6) Idem.

(7) Zeitschrift für Vaterländische Geschichte, dl. 47. Münster, 1889; art. van Dr. H. Finke, blz. 208, *Westfalica zur Vererhrung des Hl. Gorgonius in Minden.*

Volgens deze teksten, was de stichteres van het Hoegaards kapittel niet de vrouw van Pepijn, maar stamde ze uit het geslacht van Karel I, koning van Frankrijk. We menen dat onder deze titel «Karel, eerste koning van Frankrijk», gewoonlijk Karel de Grote wordt bedoeld. Uit deze gegevens kunnen we noteren dat Alpeide doorging als zijnde van koninklijke bloede. De enige die in de Xe eeuw daarvoor in aanmerking komt, blijkt de bastaarddochter van Karel de Eenvoudige te zijn. Dat ze als koningsdochter werd aangezien blijkt nog in ditzelfde schrift als men het heeft over haar macht:

«cui (Alpaidi) spectabant villae et populus et totum dominum quia non habuit superiorem nisi Caesarem.»

De keizer (van Duitsland) alleen stond boven haar.

Zo ziet men dat alle elementen die we bezitten in dezelfde richting wijzen.

Een gemakkelijke opwerping die naar voren kan gebracht worden is de volgende: Waarom wordt haar nooit de prinselijke titel gegeven? In de *Historia Walciod. monast.* (M.G.H. SS, dl. XIX, blz. 519) wordt ze eenvoudig genoemd «nobilis mulier» en verder «matrona nobilis». Op haar grafsteen (posthuum) is het «comitissa», gravin van Hoegaarden. Bij haar anniversarium te Tourinnes: gravin van Tourinnes.

Toen al deze schriften het licht zagen, was de geboorte van Alpeide uit Karel de Simpele, reeds een paar eeuwen verlopen. Het is ook mogelijk dat bastaardkinderen geen titel meekregen in het nageslacht en men kan zich afvragen of de schrijvers die we aanhaalden, haar koninklijke afkomst kenden. Zo ja, dan was het niet zo roemrijk af te stammen als bastaard van een niet roemrijke koning die in de gevangenis is gestorven.

Volledigheidshalve stippen we het charter van 981 nog aan dat van haar uitging en waardoor Rosières aan de abdij van Waulsort wordt geschonken. Ze eigent zich geen titel aan, maar het geschonken goed - indominicatum - wijst op haar groot gezag:

«hoc vero sciendum est, esse in prefata villa mansum indominicatum ad quem aspiciunt mansi septem, ecclesia una, molendinum unum, camba una et silva optima» (8).

Geheel het dorp dus, met alle hoeven, met kerk en molen en brouwerij en bos, alles hoort haar onbeperkt toe.

Besluit:

Alpeide, de vrouw van Erleboud, was zeker niet de dochter van Karel de Eenvoudige.

Alpeide van Hoegaarden was het wellicht wel. Er zijn veel aanwijzingen in die richting. Volstrekte zekerheid daaromtrent zullen we waarschijnlijk nooit krijgen bij gebrek aan dokûmenten. Daarom houden wij het bij hetgeen ons het meest waarschijnlijk voorkomt.

J. VANDER VELPEN

(8) Gepubliceerd door A. WAUTERS in Revue d'Hist. et d'Archéol. Dl. IV.

Overdruk uit «Eigen Schoon en de Brabander»
XLIVe Jg. Nr. 1-2 (1961).